

SOLKAN: »Živel je tod mizarjev rod«

V začetku aprila smo obiskali Solkan. Kraj, ki je bil večkrat v preteklosti pomembnejši od Gorice. Mi smo ga doživeli kot prijetno naselje ob Soči, ki ga varujeta Sabotin in Skalnica (Sveta gora).

Ob smaragdni Soči s pogledom na kamniti železniški solkanski most

Na avtobusni postaji nas je že čakal g. Gorazd Humar, gradbeni inženir, odličen poznavalec mostov, ki so postali njegova usoda in strast. Torej, spustimo se najprej do svetovnega rekorderja, kamnitega železniškega mosta - solkanskega mosta, ki se pne nad Sočo. G. Humar nam je na nazoren način opisal priprave in gradnjo mosta, ki po več kot stotih letih (1906) slovi po najdaljšem kamnitem loku na svetu, ki meri 85 m. Kamen izredne kvalitete je iz Nabrežine. In še nekaj - most je še vedno v svoji funkciji kot ob svojem nastanku, čeprav je bil med prvo svetovno vojno porušen. Znano je bilo, da je bila nad lokom tudi čudovita litoželezna secesijska ograja, iz delavnice Otta Wagnerja – edina izven Dunaja. Soški potapljači so dvignili na površje nekaj delov te ograje. Prav g. Humar je pri svojih raziskavah, ki se jih vedno loti kot resnega strokovnega in znanstvenega dela, ugotovil to povezavo in jo predstavil v goriškem muzeju pred dobrim letom, kjer so ostanki razstavljeni. Škoda, da ni most primerno valoriziran in predstavljen tako doma kot po svetu!

Živel je tod mizarjev rod

Solkan je že v 19. stoletju postal znan po odličnih mizarjih. Razvoj Gorice je ponujal tržišče, zaledje (Trnovski gozd) pa odlično surovino za izdelavo pohištva. Že leta 1900 so ustanovili svojo zadrugo. Celotno zgodbo smo videli in jo slišali v solkanskem Mizarskem muzeju, kjer sta nas že čakala ga. Jožko Markič in Miran Brumat. Muzej letos praznuje 10. obletnico. V pritličju je razstavljena bogata zbirka orodja in pripomočkov, ki so jih uspeli zbrati. G. Markič nam je ob eksponatih tudi opisal način dela. V delavnici, kjer je bil prostor za mojstra gospodarja, so se vrstile posamezne »postaje« od surovine do končnega izdelka: žaganje, obdelava elementov, priprava laka in končne obdelave. Vsi zaposleni so šli skozi vse postopke. V nadstropju pa je g. Brumat opisal drugo dejanje, po drugi svetovni vojni, ko je namesto delavnic nastajala lesna industrija, ki je dosegla višek s tovarno MEBLO, ki je obvladovala jugoslovanski prostor in širše, vse tja do Egipta. V tem delu je razstavljen tudi pohištvo, oziroma dvojček tistega, ki so ga poslali Titu. Tradicijo kvalitete in ustvarjalnosti roda solkanskih mizarjev prenaša Rezbarsko, intarzijsko in restavratorsko društvo Solkan (RIRDS, 2012). Organizirajo delavnice pod vodstvom izkušenih mentorjev, predavanja, strokovne ekskurzije, obiskujejo svoje člane v delovnem ambientu, sodelujejo s sorodnimi društvi in številnimi vzgojno, izobraževalnimi ustanovami (od vrtcev dalje). Obiskujejo jih tudi šolarji iz ostalih delov Goriške. Uspela je tudi akcija postavitve spominskih obeležij na hiše, kjer so bile mizarske delavnice in to z domačimi imeni. V desetih letih so sodelovali na skoraj 100 razstavah. Izdali so bogat zbornik, ob 20 letnici (Prejeli v dar!).

Sprehod po kraju, kjer se je pisala tisočletna zgodovina

Pod vodstvom turistične vodnice Evelin Bizjak smo »obhodili« še samo naselje. V kraju se je začel tolminski punt (1713). Na to nas je spomnila poslikava pogajanja kmečkih upornikov z goriškim grofom na nosilni steni viadukta pri solkanskem pokopališču. Najbolj kruto usodo je kraj doživel med 1. svetovno vojno, ko je bil porušen most in celotno naselje, saj je tu divjala soška fronta. Prebivalci so bili razseljeni po celi Avstro Ogrski. Po vojni, pod Italijo, so začeli z obnovo. V to se je vključil tudi arhitekt Maks Fabijani. Strokovnjaki potrjujejo misel, da je z načrti za široke prometnice proti Gorici imel v mislih razvoj sodobnega središča, medtem ko naj bi manjša naselja postajala goriška predmestja. Starega strnjenege Solkana primorskega tipa ni bilo več. Nova vojna. Gorica zgrubljena. Novi načrti – gradnja Nove Gorice, usmerjenost na vzhod, v Jugoslavijo. In zdaj hodimo po tem Solkanu: odpirajo se neki novi trgi (Srebrničev z vodomedom, Plenčičev s pogledom na cerkev sv. Štefana), nova znamenja (spomenik padlim, obeležje posvečeno mizarskemu rodu, spomenik Solkanski grad, 1000 letnici kraja), nova imena (Jug, Klemenčič,...).

Meni je bil všeč: odprt, svetel, topel, celo morski zrak, se mi je zdelo, da voham. Nekaj, kar diši po preteklosti, smo le videli: stolpiče starega gradu, več vil, podeželski dvorec Bartolomei, iz 18. stoletja, ki hrani bogato dediščino in kjer ima danes sedež Goriški muzej.

Kratek počitek – kavica in zaključek v središče Nove Gorice (Kaj pravi Fabijani?). Vstop v EDO, kjer nas pozdravi letalo našega prvega letalca Edvarda Rusjana.

Gospa Evelin, nasvidenje na neki novi destinaciji.

Adrenalinski na Soči? Romanje, čeprav z avtobusom, na Sveto goro? Oglad kavarn na Sabotinu? Nabiranje solkanskega radiča?

April, 2024

Marija Gaberšnik, mentorica SSD